

Una aproximació al bioregionalisme

Josep Puig*

Résumé / Abstract

Une approximation au bio-régionalisme, comme dit le titre, est un premier coup d'oeil sur un phénomène nouveau qui se passe dans l'une des sociétés où le système industriel est arrivé plus loin, et où les relations sociales sont plus imbuées de l'idéologie industrialiste.

Ce phénomène n'est rien de plus que la récupération d'une vision du monde qui a déjà des milliers d'années d'histoire, opposée à la vision du monde dominante aujourd'hui, où la personne humaine et la société se voient elles-mêmes comme supérieures au monde naturel avec toutes ses conséquences, lesquelles mettent en danger la continuité de la vie même sur notre petite planète.

* * *

An approach to bio-regionalism, as the title runs, is a first glance to a new phenomenon that exists in one of the societies where the industrial system has developed the most and where social relations are deeply embedded in the industrialist ideology. The phenomenon is nothing but the recovery of a thousands-of-years-old view of the world. This view is set up against today's view, where human beings and society itself appear as superior to the natural world. This approach has a whole series of consequences that threaten the continuity of life in our planet.

* Departament de Geografia. Universitat Autònoma de Barcelona.

Del 21 al 25 de maig de 1984 va tenir lloc, al nord de Kansas City, el NABC I; és a dir, el North American Bioregional Congress I. Unes dues-centes persones, majoritàriament procedents de l'Amèrica del Nord, es reuneixen en algun lloc de les prades, conegudes formalment pel nord-oest de Missouri, per fer el Primer Congrés Bioregional d'escala continental.

Al final del Congrés, retornaren al lloc on viuen amb la sensació no solament de saber què vol dir la paraula «bioregional», sinó també que al seu entorn estava creant-se una mena de moviment nou (a la darrereria de 1985, existien una seixantena de grups bioregionals als Estats Units).

Bioregió, bioregionalisme. Estranyes paraules per als que vivim a Europa. Però, realment, què signifiquen? Què volen donar a entendre?

Etimològicament, «bio» prové de la paraula grega que fa referència a la vida: «regió» ve del llatí *regere* o territori per ser regit. És a dir, que una bioregió seria un territori viu, un lloc delimitat per les formes que adopta la vida, per la seva topografia, pels seus *biota*, una regió regida per la Natura.

Es podria dir, doncs, que una bioregió és una àrea o un territori *definit* per les seves característiques geogràfiques i naturals, i *habitat* per comunitats vegetals i animals (entre aquestes, les comunitats humanes), amb trets diferenciats dels territoris que l'envolten.

Anàlogament, es podria dir que el bioregionalisme vol ser el règim d'un territori amb criteris que respectin la vida o, en altres paraules, el règim autosos-tingut d'un territori.

La història del bioregionalisme com a tal s'inicia a la primeria dels anys 70. Aquest simple fet demostra quant de temps la gent que viu en el marc dels actuals estats-nació industrialistes, altament ecocides, ha tardat a iniciar la construcció d'un nou sistema global de pensament i d'actuació per fer la volta, guarir els danys i assentar la societat humana sobre bases ecològiques. I neix als Estats Units, entre els anys 1973 i 1974, quan la Planet Drum Foundation inicia la publicació dels primers escrits de Peter Berg, Gary Synder, Raymond Dasmann i d'altres, i contribueix a la creació de la primera organització bioregional: la Frisco Bay Mussel Group, amb la finalitat d'alertar els habitants de la badia de San Francisco dels atemptats que s'havien comès i s'estaven cometent sobre la resta de la comunitat biòtica de la zona, i alhora de suggerir estratègies per *rehabitar* la badia.

No obstant, com assenyala PARSONS (1985), el primer que va fer servir la paraula «bioregió» va ser el poeta i biogeògraf (sense títol acadèmic) canadenc Allen Van Newkirk, en un article titulat «Bioregions: Towards a Bioregional Strategy for Human Cultures», publicat primer a *Environmental Conservation* i, més tard, a *CoEvolution Quarterly*.

Però ha estat, sense cap mena de dubtes, BERG (1977) qui ha fet més per po-

pularitzar la paraula i el seu significat, sobretot a partir de la publicació de l'article «Strategies for Reinhabiting the Northern California Bioregion» en una revista de la badia de San Francisco, de petita tirada, i, juntament amb DASMANN (1977), «Reinhabiting California» a *The Ecologist*.

Una de les primeres publicacions bioregionals va aparèixer l'any 1978 sota els auguris de la Planet Drum Foundation. Es titulava *Reinhabiting a Separate Country: A Bioregional Anthology for California*. Aquesta publicació, juntament amb la revista de la Planet Drum Foundation, titulada irreverentment *Raise the Stakes*, constitueixen el millor aplec d'escrits sobre bioregionalisme.

La publicació de la novel·la *Ecotopia* (CALLENBACH, 1975) també va contribuir en gran manera a divulgar la idea de bioregionalisme. *Ecotopia*, aquell imaginari país de la costa oest americana que comprèn el que avui són els estats d'Oregon, Washington i el nord de Califòrnia, i que tan bé ens ha descrit el corresponsal del *Times Post*, William Weston, quan va ser convidat, l'any 1999, a fer una estada de sis setmanes als país dels ecotopians i de les ecotopianes. És el primer nord-americà que entra a *Ecotopia* des que l'any 1980 aquest país es va separar de la federació d'estats que una vegada havien format els Estats Units d'Amèrica. Aquest és el marc, i W. Weston, el protagonista de la famosa novel·la (esdevinguda un èxit editorial i publicada en molts idiomes, però no en català, val a dir-ho) que, segons el mateix Callenbach, «ha vingut a ocupar un forat en el pensament contemporani que mancava omplir, és a dir, la visió del que podria ser la vida si abandonéssim d'una vegada per sempre la nostra actitud d'explorar la natura i ens proposéssim intentar viure en harmonia amb ella, com si fos la nostra llar.

A *Ecotopia* van seguir *Ecotopia Emerging* i *The Ecotopian Encyclopedia for the 80's: a Survival Guide to the Age of Inflation*, on l'autor explica l'existència actual de tecnologies (eines, màquines, maneres de fer i d'organització...) per transformar les maneres de vida actuals, malversadores i expoliadores d'altres models ecològicament autosostinguts (CALLENBACH, 1980 i 1981).

També la publicació del *Mapa de Províncies Biogeogràfiques del Món*, realitzat per UDVARY (1975), a petició de R. Dasmann i dissenyat pel geògraf Ted Oberlander, i que va ser publicat per *Next Whole Earth Catalog*, va significar una contribució important al desenvolupament de la consciència bioregional. Aquest mapa va ser encomanat per la IUCN i la UNESCO amb finalitats conservadores.

La dècada dels anys 80 significa el sorgiment massiu d'escrits bioregionalistes, molts dels quals han vist la llum a la revista *Rain*. També aquesta revista comença, a partir del número corresponent a octubre-novembre de 1982, la publicació del «Pacific Northwest Bioregion Report».

També, sota els auspicis de la Solar Business Office de l'Estat de Califòrnia (quan n'era governador el liberal Jerry Brown), es desenvolupà un treball d'elaboració de les bases per a una planificació energètica bioregional, publicat amb el títol *Renewable Energy and Bioregions: a New Context for Public Policy* (BERG i TUKEL, 1980).

No es pot deixar de citar, però, una trilogia bàsica de textos de la Planet Drum Foundation: *Figures of Regulation: Guides for Re-balancing Society with the Biosphere, Toward a Bioregional Model: Clearing Ground or Watershed Planning i Reinhabitating Cities and Towns: Designing for Sustainability*. En tots es posa un especial èmfasi el fet en que hi ha una manera de concebre el desenvolupament d'una comunitat, sense necessitat de destruir el lloc on es viu (BERG, 1982; TUKEL, 1982; TODD i TUKEL, 1981).

També la revista *CoEvolution Quarterly*, publicada per la Whole Earth Catalog, contribueix a la difusió del bioregionalisme. Es pot destacar el treball de DODGE (1981) titulat «Living by Life: Some Bioregional Theory and Practice», on l'autor no es preocupa tant de definir el que és, sinó que menciona alguns elements constitutius del bioregionalisme i algunes possibilitats de dur-los a la pràctica:

L'element central, segons Dodge, és la importància donada als sistemes naturals, tant com a font d'aliment físic com en tant que cos de metàfores amb les quals els esperits se sostenen. Així, cita com a criteris per determinar una bioregió: el canvi biòtic, els aqüífers i les conques hidrogràfiques, la forma del territori, l'altitud sobre el nivell del mar, la cultura i la fenomologia, les influències psicofísiques dels llocs, etc.

Un altre element del bioregionalisme és el seu component llibertari, anarquista, en el sentit de descentralització política, autodeterminació i autogestió, equitat social i autososteniment interdependent.

El tercer element és l'esperit. El bioregionalisme es fa seva la connexió entre el món natural i la ment humana.

La combinació d'aquests tres elements dóna lloc, segons Dodge, a una manera d'organització social descentralitzada i autodeterminada, una cultura basada en integritats biològiques, i una societat que honora i ajuda al desenvolupament espiritual dels seus membres.

Quant a les possibilitats de dur aquestes nocions a la pràctica, Dodge afirma que la pràctica bioregional pot prendre tantes formes com la imaginació suggereixi. A tall d'exemple cita la resistència i la innovació. Resistència contra la destrucció contínua dels sistemes naturals. Innovació en l'establiment de relacions harmòniques entre la persona humana i el món natural; és a dir, en la forma de rehabitar el nostre petit planeta amenaçat per la follia industrialista.

Més recentment, però, tot el pensament bioregional ha estat aplegat per

SALE (1985), secretari de l'EF Schumacher Society americana, en el llibre *Dwellers in the Land: The Bioregional Vision*.

Partint de les cultures hel·lèniques més antigues, i de totes les societats caçadores-recol·lectores descobertes, i estudiades antropològicament fins ara, que tenien en la Terra (Gaia, la mare terra) la seva divinitat central, i on les persones es consideraven elles mateixes habitants d'un món viu (concepció de més de trenta mil anys d'història, en comparació als quatre-cents i escaig en què la persona s'ha considerat superior al món natural), Kirkpatrick Sale explica com es va anar destruint «la vella, simple i natural unitat entre la persona humana i la natura», i com va anar sorgint l'actual concepció del món, més preocupada pel domini i per l'explotació que per la sustentació, més preocupada per les riqueses del subsòl que per la riquesa del sòl, més preocupada pel manteniment de la burocràcia i de la jerarquia que pels ecosistemes i pels hàbitats; fins arribar a la societat actual, on la deessa Gaia ha estat suplantada per la deessa Ciència/Tecnologia per controlar i manipular la natura. I tot això amb un seguit de conseqüències, no solament per a les *institucions* de la societat, –com l'escola de Frankfurt i altres han demostrat a bastament: «El domini de la Natura implica el domini de la persona humana» (Horkheimer)–, sinó que, en darrera instància, dóna lloc a desastres ecològics que posen en perill la *continuitat de la vida* sobre la Terra.

Una gran part del treball és dedicada a explicar el «paradigma bioregional» contraposant-lo al «paradigma científico-tecnològic», en el qual es basen les societats industrialistes actuals (Taula I), i a desenvolupar el Projecte Bioregional, basant-se tant en aportacions del passat (Frederick Jackson Turner, Lewis Mumford, Howard Odum, National Resources Committee, etc.), com en corrents actuals (separatisme, regionalisme) i en visions del futur («el bioregionalisme és només una manera de començar a imaginar, dissenyar i crear el futur tan aviat com sigui possible».

El Bioregionalisme podríem dir que és a l'Amèrica del Nord el que l'Ecològisme és a Europa: una nova manera d'entendre i de viure la vida, una nova manera de fer i, en darrer terme, un nou moviment social que qüestiona l'arrel mateixa de la «crisi ambiental continuada» en què la societat tecnocràtico-industrial ens ha introduït.

La necessitat de diferenciar entre ecologia (ciència) i ecologisme (moviment social, ideologia), entre ecòleg i ecologista (que en llengua anglesa és sempre *ecologist*) als països anglosaxons pot haver estat una de les raons per cercar una nova paraula que alhora serveixi per diferenciar l'ecologisme de l'ambientalisme (entenen per ambientalista aquella persona que intenta mitigar o alleujar algunes de les pitjors formes de pol·lució de l'aire i de l'aigua, de destrucció de la vida animal i vegetal autòctona, etc., sense qüestionar el sistema

TAULA I

Comparació paradigmes bioregional i científic-tecnològic

	Paradigma bioregional	Paradigma científic-tecnològic
Escala	Regió Comunitat	Estat Nació/món
Economia	Conservació Estabilitat Autosuficiència Cooperació	Explotació Creixement Economia mundial Competició
Forma de govern	Descentralització Complementarietat Diversitat	Centralització Jerarquització Uniformitat
Societat	Simbiosi Evolució Divisió	Polarització Creixement/violència Monocultura

social que dóna lloc a aquestes agressions ecològiques) i que, a més a més, doni a entendre la idea i la pràctica d'arrelament a la terra, al lloc on es viu i de respecte pels altres éssers vius.

En una paraula: una nova concepció del món que deixi enrera el malson antropocèntric que ha caracteritzat les societats humanes més recents i que recuperi la visió del món biocèntrica, avalada per milers d'anys d'història de la humanitat.

Els moviments ecologistes (bioregionalistes a l'Amèrica del Nord), ambientalistes, conservacionistes, naturalistes, etc., serien, de fet, una resposta a aquesta crisi ambiental sense fi, inherent a la societat tecnocràtic-industrial, de la mateixa manera que els moviments sindicalistes van ser, al seu temps, una resposta a l'explotació de la persona humana per part de l'industrialisme naixent.

La necessitat de recuperar l'arrelament de la persona humana a la terra on viu fa que el bioregionalisme qüestionï les mateixes fronteres establertes a l'Amèrica del Nord, tant entre països com entre estats, i que intenti, recuperant les divisions establertes ancestralment per aquelles comunitats que les van habitar durant molts mil·lenis (la *Turtle Island*, en mitologia aborigen), elaborar i dur a la pràctica una nova divisió territorial basada en les biore-

gions. El mateix moviment bioregional s'organitza a partir de les bioregions que es van perfilant. Així tenim, per exemple, la bioregió del desert de Sonora (abasta territoris tant dels Estats Units d'Amèrica com de Mèxic), la bioregió d'Ozarkia, la bioregió de la vall del Hudson, etc.

Estic convençut que el bioregionalisme podria ajudar-nos, a Catalunya, a afrontar la greu situació de degradació ecològica que patim, i a començar a bastir una nova divisió territorial que superi els criteris econòmico-administratius caducs sobre els quals es van basar les divisions anteriors i la que aprovarà el Parlament de Catalunya. Una nova divisió territorial, basada en criteris biocèntrics i d'auto-sosteniment a llarg termini, que ajudi a definir unes noves «comarques naturals» com a agrupacions de comunitats vegetals i animals (i, per descomptat, de comunitats humanes), diferenciades de les que l'envolten i enteses com a noves unitats polítiques integrades, les quals poguessin organitzar:

- a) la seva vida d'acord amb els seus sistemes naturals;
- b) les seves estructures d'intercanvi, tant interiors com exteriors;
- c) les seves necessitats com a comunitat;
- d) els seus propis sistemes de sosteniment biològic a llarg termini.

Un camp ben engrescador de recerca teòrico-pràctica per a totes aquelles persones, procedents de diferents disciplines científiques (biòlegs, ecòlegs, geògrafs, geòlegs, arquitectes, enginyers, etc.), però totes elles interessades a deixar la terra més habitable —habitacle tant per a les persones com per a les altres comunitats animals i vegetals— de com nosaltres l'hem trobada.

BIBLIOGRAFIA

- (1981, 82, 83, 84), *Raise the Stakes: The Planet Drum Review*, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10.
- (1980), *The Village as Solar Ecology: Proceedings of the New Alchemy/Threshold Generic Design Conference. April 16-21, 1979*, The New Alchemy Institute, East Falmouth.
- (1982, 83, 84, 85, 86), "Pacific Northwest Bioregion Report", *Rain*.
- (1983), «The Bioregional Movement: Rain interviews Drum», *Rain* 3, Vol. IX, pp. 4-7.
- (1984), *North American Bioregional Congress: Proceedings, May 21-25, 1984*, Ozark Bioregion, New Life Farm Inc.
- (1984), *The Voice of the Turtle: Congress Newsletter of the NABC 1, May 21-25, 1984*.
- BERG, P. (1977), «Strategies for Reinhabiting the Northern California Bioregion», *Serialim: the Journal of Ecotopia* 1, pp. 2-8.

- (1978), *Reinhabiting a Separate Country: A Bioregional Anthology of Northern California*, San Francisco, Planet Drum Foundation.
- (1982), *Figures of Regulation: Guides for Re-balancing Society with the Biosphere*, San Francisco, Planet Drum Foundation.
- BERG, P. i DASMANN, R. (1977), «Reinhabiting California», *The Ecologist* 7, pp. 399-401.
- BERG, P. i TUKEL, G. (1980), *Renewable Energy and Bioregions: A New Context for Public Policy*, San Francisco, State of California Solar Business Office.
- BERRY, T. (1985), *The Lower Hudson River Basin as a Bioregional Community*, San Francisco, Planet Drum Foundation.
- CalLENBACH, E. (1975), *Ecotopia, the Journal of Edward Weston*, Berkeley, Banyan Tree Books.
- (1980), *The Ecotopian Encyclopedia for the 80's: A Survival Guide for the Age of Inflation*, Berkeley, Ot Books.
- (1981), *Ecotopia Emerging*, Berkeley, Banyan Tree Books.
- DASMANN, R. (1974), «Conservation, Counter-Culture and Separate Realities», *Environmental Conservation* 1, pp. 133-137.
- DEVAL, B. i SESSIONS, G. (1985), *Deep Ecology: Living as if Nature Mattered*, Salt Lake City, Peregrine Smith Books.
- DODGE, J. (1981), «Living by Life: Some Bioregional Theory and Practice», *CoEvolution* 32, pp. 6-12.
- KORN, L.; SYNDER, G. i MUSICK, M. (eds.), (1982), *The Future is Abundant*, Arlington, Tilth.
- KRIS, N. (1984), «Bioregions Congress Unites Movement», *Rain* 10, pp. 31-32.
- McNEEL, P. (1981), «American Bioregional Emergence: The San Antonio Bioregion», *CoEvolution* 32, pp. 87-88.
- MERRILL, R. (1981), «The Suicide and Rebirth of Agriculture: Some Preliminary Thoughts on a Bioregional Food System», *Rain* 6, Vol. VII, pp. 12-14.
- NABHAN, G. (1981), «American Bioregional Emergence: The Sonora Desert Bioregion», *CoEvolution* 32, pp. 86-87.
- OZARK AREA COMMUNITY CONGRESS (1981), «American Bioregional Emergence», *CoEvolution* 32, pp. 89.
- PARSONS, J. J. (1985), «On Bioregionalism and Watershed Consciousness», *The Professional Geographer* 1, vol. 37, pp. 1-6.
- RYAN, P. (1981), «American Bioregional Emergence», *CoEvolution* 32, pp. 90.
- SALE, K. (1984), «A Bioregional Vision», *Rain* 4, Vol. X, pp. 28-29.
- SALE, K. (1985), *Dwellers in the Land: The Bioregional Vision*, San Francisco, Sierra Club Books.
- TODD, J., i TUKEL, G. (1981), *Reinhabiting Cities and Towns: Designing for Sustainability*, San Francisco, Planet Drum Foundation.
- TUKEL, G. (1982), *Bioregional Model: Clearing Ground for Watershed Planning*, San Francisco, Planet Drum Foundation.
- (1985), *Pages from a Design Note-Book*, San Francisco, Planet Drum Foundation.
- UDVARY, M. (1975), *A Classification of the Bioregional Provinces of the World*, Morges-Switzerland, International Union for Conservation of Nature.
- VAN NEWKIRK, A. (1975), «Bioregions: Towards Bioregional Strategy for Human Cultures», *Environmental Conservation* 2, p. 108.